

Vysoké školy a legislativa – příručka senátora/senátorky

Za podpory

Studentská komora
Rady vysokých škol

VYSOKÉ UČENÍ
TECHNICKÉ
V BRNĚ

MUNI

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

“

Vysoké školy dle české právní úpravy dělíme na veřejné, soukromé a státní. Kromě poskytování vzdělávání mají svou nezastupitelnou roli ve vědě a výzkumu, ale opomenout nelze ani tzv. třetí roli vysokých škol a jejich vliv na formování společnosti. V následujících kapitolách se budeme zabývat právním postavením vysokých škol, vysvětlíme si, co to znamená samospráva, a především odpovíme na otázku, jak se můžete jako studenti do řešení samosprávných otázek vysoké školy zapojit i vy.

O veřejné správě, státní správě a samosprávě

Než si řekneme, co vlastně rozumíme pod pojmem samospráva, přiblížíme si jiný termín, který s ní úzce souvisí, a tím je veřejná správa. Veřejnou správu lze zjednodušeně charakterizovat jako cílenou činnost spočívající v obstarávání veřejných záležitostí ve veřejném zájmu. Zároveň lze na veřejnou správu nahlížet také jako na organizační strukturu, tedy soubor nejrůznějších institucí, které veřejné záležitosti obstarávají.

Doplňující informace nad rámec běžných znalostí

Veřejná správa realizuje své úkoly různými metodami. Nejvýraznější je v tomto směru rozlišení mezi **správou vrchnostenskou a nevrchnostenskou**. Rozdíl tkví v postavení, které má veřejná správa vůči adresátům jejího působení. Zatímco vrchnostenská správa spočívá v **autoritativním stanovení práv a povinností** adresátů a veřejná správa zde vystupuje v **mocensky nadřazeném postavení**, v rámci nevrchnostenské správy je veřejná správa spíše **rovnocenným partnerem** adresátů jejího působení a poskytuje **nejrůznější služby**.

Příklady vrchnostenské správy: policista uloží řidiči pokutu za dopravní přešlepek, stavební úřad povolí výstavbu rodinného domu, finanční úřad vyměří občanovi daň, orgán správy sociálního zabezpečení přizná důchod, obec zakáže na určitých prostranstvích konzumaci alkoholu...

Příklady nevrchnostenské správy: město pečuje o zeleň v městském parku, správce pozemní komunikace opravuje silnici, obec zřizuje základní školu, kraj zajišťuje provoz zdravotnické záchranné služby, dopravní podnik provozuje městskou hromadnou dopravu, Ministerstvo kultury zřizuje Národní divadlo...

Prvotním a nejvýznamnějším subjektem, který veřejnou správu realizuje, je **stát**. Ten je také primárním nositelem **veřejné moci** a vykonává **státní správu**. V demokratických státech je však pravidlem, že stát část svých mocenských oprávnění přenáší na určitá dílčí společenství, která jsou oprávněna spravovat si své záležitosti samostatně a podle svých potřeb – zde hovoříme o **samosprávě**. Stát si však v takových případech ponechává kontrolu či dozor nad tím, zda je samospráva realizována v souladu se zákonem.

Pojmovým znakem samosprávy je členský princip. Jde vždy o určité **společenství osob** (zpravidla osob fyzických, lidí). Tyto osoby si následně volí své zástupce do jednotlivých samosprávných orgánů – pro samosprávu je tedy typické široké uplatňování **demokratických principů** při rozhodování a výrazná účast **laického prvku**. V závislosti na tom, jak je tento personální základ vymezen, můžeme rozlišovat různé druhy samospráv, především:

Samospráva územní

Jde o společenství osob žijících na určitém území, přičemž na tomto území může toto společenství také vykonávat svá mocenská oprávnění. Jde o nejvýznamnější a nejvýraznější formu samosprávy a je také jedinou formou samosprávy, jejíž existenci zaručuje v České republice přímo Ústava. Realizuje úkoly v oblasti dopravy, školství, zdravotnictví, kultury a řady dalších oblastí.

→ Do kategorie územní samosprávy řadíme **obce a kraje**.

Samospráva profesní

Jde o tzv. profesní komory, tedy společenství osob vykonávajících určité povolání. Zákon zpravidla stanoví, že k výkonu takového povolání je nezbytné být členem příslušné komory (povinné členství). Komora stanovuje závazná interní pravidla, dohlíží na řádný výkon daných povolání včetně pravidel profesní etiky a postihuje jejich porušení, v krajním případě může dojít i k vyloučení člena z dané komory.

→ Jako příklady profesních komor můžeme uvést: Česká lékařská komora, Česká advokátní komora, Česká komora architektů...

Samospráva akademická

Jde o zvláštní formu samosprávy, kdy své záležitosti samostatně spravuje **akademická obec vysoké školy**, tedy společenství **akademických pracovníků a studentů** (universitas magistrorum et scholarium). Nejvýrazněji se akademická samospráva projevuje na veřejných vysokých školách, v omezenější míře se však uplatňuje i na státních vysokých školách (policejních a vojenských) a na soukromých vysokých školách.

Ani veřejné vysoké školy však nemají čistě samosprávnou povahu. Vykazují totiž zároveň znaky **veřejného ústavu**, tedy účelového zařízení realizujícího činnost nikoli pouze v zájmu akademické obce samotné, ale v zájmu státu.

Prvek veřejného ústavu, tedy **prvek nesamosprávný**, na veřejné vysoké škole reprezentuje zejména **správní rada** (§ 14 ZVŠ). Její členy jmenuje ministr školství, nedisponují tak žádnou demokratickou legitimitou ze strany akademické obce. Správní rada dává souhlas s významnějšími majetkovými dispozicemi (např. s nemovitostmi) či schvaluje rozpočet veřejné vysoké školy.

Výkon samosprávy je nezbytné odlišovat od výkonu státní správy prostřednictvím orgánů samospráv, tedy od takzvané přenesené působnosti. Stát si totiž v některých případech „vypůjčuje“ orgány krajů a obcí, ale také dalších samosprávných subjektů k realizaci vlastních úkolů.

Příklad

Občan žádá na městském úřadě o vydání cestovního pasu. Městský úřad je orgánem obce – územního samosprávného celku. Při vydávání cestovních dokladů nicméně městský úřad realizuje státní správu, nikoli samosprávu. Důsledkem je, že při výkonu této činnosti je městský úřad podřízen příslušným státním orgánům (zde Ministerstvu vnitra), což by v rámci samosprávy možné nebylo. Městský úřad tak působí jako pomyslná „prodloužená ruka“ státu.

Samospráva může být v některých situacích koncipována také jako **víceúrovňová**. Jde o situace, kdy je samosprávný celek složen z menších, dílčích celků, které disponují vlastní mírou samosprávy a spravují své záležitosti relativně samostatně.

Příklad

Česká lékařská komora, Česká stomatologická komora a Česká lékárnická komora se skládají z jednotlivých okresních sdružení. Stejně tak Notářskou komoru České republiky tvoří jednotlivé notářské komory s obvody odpovídajícími obvodům krajských soudů. Nejtypičtějším příkladem víceúrovňové samosprávy jsou však **vysoké školy univerzitního typu (to jsou takové vysoké školy, které mohou realizovat všechny typy studijních programů, včetně těch doktorských, a vedle výuky se soustředí taktéž na vědu a výzkum)**, tedy ty, které se člení na **fakulty**. Samosprávu v takovém případě realizuje jak univerzita jako celek, tak jednotlivé fakulty jako vlastní akademická společenství.

Samospráva ve vysokoškolském prostředí

Jak už jsme si vysvětlili, řadu záležitostí si spravují vysoké školy, v mezích zákona, samostatně. Hovoříme tedy o samosprávné působnosti dané vysoké školy.

Výčet činností, které spadají do samosprávných působností veřejné vysoké školy, stanoví zákon a řadíme mezi ně řešení otázek v následujících oblastech:

- a) vnitřní organizace,
- b) určování počtu přijímaných uchazečů o studium, podmínek pro přijetí ke studiu a rozhodování v přijímacím řízení,
- c) tvorba a uskutečňování studijních programů,
- d) zajišťování kvality vzdělávací, tvůrčí a s nimi souvisejících činností a vnitřní hodnocení kvality vzdělávací, tvůrčí a s nimi souvisejících činností vysoké školy,
- e) organizace studia,
- f) rozhodování o právech a povinnostech studentů,
- g) zaměření a organizace tvůrčí činnosti,
- h) pracovněprávní vztahy a určování počtu akademických pracovníků a ostatních zaměstnanců,
- i) habilitační řízení a řízení ke jmenování profesorem,
- j) spolupráce s jinými vysokými školami a právníckými osobami a zahraniční styky,
- k) ustavování samosprávných akademických orgánů vysoké školy, pokud tento zákon nestanoví jinak,
- l) hospodaření vysoké školy a nakládání s majetkem v souladu se zvláštními předpisy,
- m) stanovení výše poplatků spojených se studiem,
- n) stanovení výše poplatků za úkony spojené s habilitačním řízením nebo s řízením ke jmenování profesorem.

Na vysokých školách, kde existují fakulty, je část těchto působností svěřena fakultám přímo. Jde konkrétně o:

- a) ustavování samosprávných akademických orgánů fakulty,
- b) vnitřní organizaci fakulty,
- c) habilitační řízení a řízení ke jmenování profesorem,
- d) nakládání s finančními prostředky přidělenými fakultě,
- e) pracovněprávní vztahy.

Kromě toho může vysoká škola ve svém statutu rozhodnout, že fakulty mohou rozhodovat i o těchto záležitostech:

- a) tvorba a uskutečňování studijních programů,
- b) strategické zaměření tvůrčí činnosti,
- c) zahraniční styky a aktivity,
- d) doplňková činnost a nakládání s prostředky získanými z této činnosti.

Jedná se tak o záležitosti, které se prakticky dotýkají života studentů po celou dobu studia, ať již jde třeba o stanovení podmínek přijímacího řízení, rozhodování o tom, z jakých předmětů bude složen studijní program, jaké mobility bude vysoká škola nabízet, jaká stipendia bude přiznávat, nebo například jak velké budou poplatky za delší studium. O rozhodování o těchto samosprávných působnostech rozhodují jednotlivé orgány vysoké školy, právě proto je důležité zajímat se o dění na vysoké škole i fakultě, neboť rozhodnutí samosprávných orgánů dokáží mít vliv na každého člena akademické obce.

Vysoká škola má svoje orgány, některé můžeme najít u všech vysokých škol, jiné být zřízeny nutně nemusí. Na veřejné a státní vysoké škole musí existovat tyto orgány: akademický senát, rektor, vědecká rada (případně umělecká nebo akademická rada) a disciplinární komise, dále pak případně i rada pro vnitřní hodnocení. Uvedené orgány nazýváme samosprávné. Dalšími orgány jsou pak kvestor a správní rada. Má-li vysoká škola fakulty, jsou na nich zřízeny tyto samosprávné orgány: akademický senát, děkan, vědecká rada (případně umělecká rada) a disciplinární komise. Dalším orgánem je tajemník. Jedná se tedy o různé orgány s různým složením i různými způsoby ustavování. Jediné orgány, které přímo volí všichni členové akademické obce, jsou akademické senáty fakult a akademický senát vysoké školy. Jde-li o soukromé vysoké školy, je zde situace jiná, zákon o vysokých školách zatím jejich orgány neupravuje a ponechává na dané vysoké škole, jak bude vypadat její organizační struktura. Aktuálně připravovaná novela zákona o vysokých školách však tuto oblast plánuje regulovat přísněji.

V této příručce se budeme věnovat zejména orgánům, kde studenti mají svoje zastoupení, tedy akademickému senátu vysoké školy a fakulty, disciplinární komisi vysoké školy a fakulty a radě pro vnitřní hodnocení.

Akademický senát

Veřejné vysoké školy jsou z velké části řízeny na základě principů zastupitelské demokracie. Zájmy členů akademické obce, tedy studujících i akademických pracovníků, hájí volení zastupitelé v **akademických senátech** veřejných vysokých škol a fakult. Aby se vysoké školy dokázaly přizpůsobovat neustále se měnícím potřebám současné společnosti, je zapojení studentstva naprosto klíčové. K fungování akademických senátů můžete přispět celou řadou způsobů. Můžete do akademického senátu kandidovat a reprezentovat v něm studující. Můžete ale také zodpovědně volit a tím přispět k tomu, že studenty reprezentují odpovědné a schopné osobnosti. V neposlední řadě můžete sami chodit na jejich zasedání, hlásit se na nich o slovo a přispívat k důležitým diskusím o dalším směřování vaší vysoké školy. Tato kapitola vám proto odkryje většinu informací, které se vám hodí znát pro to, abyste se mohli začít efektivně zapojovat.

Akademické senáty jsou nedílnou součástí každé veřejné vysoké školy (dále jen „vysoké školy“). O fungování akademického senátu se čtenáři mohou nad rámec této kapitoly dozvědět z řady veřejně dostupných zdrojů, které vám ve stručnosti představujeme. Pravomoci akademického senátu vysoké školy a fakulty jsou vymezeny **zákonem č. 111/1998 Sb., o vysokých školách (zejména § 5 až § 38)** a statutem dané vysoké školy nebo fakulty. Samotné fungování akademického senátu určují i další vnitřní předpisy dané vysoké školy, zejména jednací a volební řád akademického senátu. Pro úplné pokrytí a pochopení právního vymezení role tohoto vrcholného orgánu zastupitelské samosprávy na konkrétní vysoké škole nebo fakultě je vhodné vyhledat si konkrétní vnitřní předpisy, které platí pro daný akademický senát. Tyto jsou vždy veřejně dostupné a zpravidla jsou dohledatelné i na webových stránkách vaší vysoké školy. To platí i pro zápisy ze zasedání akademických senátů, které ve větší či menší míře do detailu dokumentují průběh rozprav a výsledky hlasování na zasedání, která jsou vždy ze zákona veřejná.

V první části této kapitoly shrnujeme skutečnosti, které vyplývají ze zákona o vysokých školách a statutů většiny vysokých škol, a jsou tedy relevantní pro akademické senáty napříč Českou republikou. V druhé části kapitoly pak nabízíme interpretaci těchto právních a strukturálních skutečností a doplňujeme vlastní doporučení, jak se členem akademického senátu stát a jak maximalizovat pozitivní dopad, který v této roli skrze oficiální pravomoci a neoficiální příležitosti můžeme mít na chod a fungování dané instituce.

Pravomoci

Akademický senát disponuje řadou pravomocí vycházejících ze zákona o vysokých školách. Pomyslně je můžeme rozlišit na **silové** a **konzultační**. Liší se v tom, jak „mocná“ ta která pravomoc je. Pokud dále uvádíme, že se akademický senát k něčemu **vyjadřuje**, znamená to, že jeho usnesení není pro vedení vysoké školy závazné. Pravomoc akademického senátu **schvalovat** nebo **navrhovat** je naopak pro vedení fakulty, vysoké školy nebo pro prezidenta republiky v podstatě zavazující.

Nejdůležitější návrhací pravomocí je **volba rektora**. Toho sice jmenuje na čtyřleté funkční období prezident republiky, ale učinit tak může pouze na návrh akademického senátu vysoké školy, pro který se v tajném hlasování usnesla nadpoloviční většina všech členů. Tím pravomoci senátu směrem k vedení vysoké školy nekončí. Na návrh akademického senátu, který v tajném hlasování podpoří tři pětiny všech jeho členů, může prezident rektora odvolat. V tomto ohledu je akademický senát kontrolním orgánem: v této souvislosti nelze nezmínit, že členové akademického senátu běžně interpelují rektora i další členy vedení vysoké školy (typicky v otázkách, které se bezprostředně týkají jejich voličů).

Akademický senát se **vyjadřuje** k záměru rektora **jmenovat nebo odvolat prorektory**. Přestože rektor nemusí k případnému negativnímu stanovisku přihlížet, neměl by jej zcela ignorovat, jelikož může předpovídat budoucí problémy při případném schvalování výstupů práce z portfolia daného prorektora.

Akademický senát dále schvaluje strategický záměr, klíčový dokument, který **určuje směřování vysoké školy** na následující období, a to na návrh rektora. Akademický senát také **rozhoduje** o významných změnách ve struktuře vysoké školy, jako je například zřízení nebo zrušení části vysoké školy. Na úrovni univerzity může jít například o zakládání nebo rušení fakulty nebo vysokoškolského ústavu.

Akademický senát taktéž **schvaluje vnitřní předpisy vysoké školy** včetně vlastního jednacího řádu. Vnitřní předpisy upravují oblasti, které se týkají samosprávné působnosti vysoké školy. Jejich znění najdete na webových stránkách vysoké školy. Vnitřní předpis (nebo jeho změnu) navrhuje pouze rektor. Výjimkou jsou volební a jednací řády akademického senátu, které mohou navrhnout i členové akademického senátu. Zákon o vysokých školách (§ 17) vymezuje, které vnitřní předpisy vysoká škola schválit musí, další předpisy mít může, pokud si tak stanoví ve svém statutu. Aby se stal vnitřní předpis vysoké školy platným, musí jej následně registrovat Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Více se dozvíte v samostatné kapitole k vnitřním předpisům.

Důležitou pravomocí senátu je také **kontrola plánovaného a proběhlého hospodaření**, kterou vykonává při **schvalování rozpočtu, střednědobého výhledu a výroční zprávy o hospodaření** vysoké školy.

Akademický senát vysoké školy se **vyjadřuje** k záměrům, které dále projednává správní rada vysoké školy. Jde zejména o **nabývání nebo převod vlastnického práva** k hodnotnému majetku. Dále jde o zřizování věcného břemene nebo předkupního práva a k ustanovování nebo měnění soukromých společností veřejnou vysokou školou.

V neposlední řadě senát **dohlíží na kvalitu vzdělávacích a tvůrčích činností**. Činí tak při **schvalování zprávy o vnitřním hodnocení**. **Vyjadřuje** se také k personálnímu obsazení vědecké, umělecké nebo akademické rady vysoké školy, stejně jako její disciplinární komise a rady pro vnitřní hodnocení. V disciplinární komisi a v radě pro vnitřní hodnocení musí mít studenti ze zákona své zastoupení. Mohou být ale zastoupeni i v ostatních orgánech. V takovém případě se od akademického senátu, resp. od zástupců studujících, často očekává, že rektorovi doporučí, kdo ze studentů bude v této radě nebo komisi působit. Senát dále určuje, kdo bude delegátem za danou vysokou školu nebo fakultu v Radě vysokých škol (a v její studentské komoře).

Pravomoci akademického senátu sahají napříč fungováním vysoké školy a jeho fungování je klíčové pro fungování celé instituce. V další části proto rozebíráme, jak se akademický senát běžně organizuje.

Složení, struktura a organizace akademického senátu

Akademický senát má **minimálně jedenáct členů**, z nichž je minimálně třetina a maximálně polovina volena z osob studujících na dané vysoké škole. Vysoké školy se ve složení senátů liší, a tak najdeme případy, kde je studujících v senátu zákonné minimum, ale také případy, kde je akademický senát složen rovným dílem ze studujících a z akademiků, jako je tomu na Univerzitě Hradec Králové nebo na Právnické fakultě Masarykovy univerzity. Minimálně polovinu a maximálně dvě třetiny senátu pak volí akademická obec z řad akademických pracovníků. Na rozdíl od mnoha států Evropy nenajdeme v akademickém senátu zástupce neakademických pracovníků, ať už jde o vědecké pracovníky, nebo například o provozní zaměstnance (referenty studijních oddělení apod.).

Strukturu a fungování zasedání akademického senátu blíže určuje jeho **jednací řád**. Zde bývá určeno, jak probíhá hlasování na zasedáních, jak se akademický senát vnitřně člení a za jaké účasti je senát usnášeníschopný. Poměrně častým vnitřním uspořádáním senátu bývá rozdělení na **dvě sekce** (nazývané komory nebo kurie): na sekci akademiků a sekci studentů. Akademický senát si ze svého středu volí předsedu a jeho zastupující místopředsedy. Přestože místopředsedové senátu působí vůči celému senátu, je v některých akademických senátech upraveno, že jej volí jen zástupci příslušné sekce. Předseda řídí průběh zasedání: navrhuje termíny a program zasedání a předává slovo přihlášeným do rozpravy. Mimo zasedání senátu reprezentuje předseda senát navenek. Dále je členem rady pro vnitřní hodnocení vysoké školy, případně dalších poradních orgánů.

Akademické senáty si mohou zřídit v souladu se svým jednacím řádem **komise**. Ty mohou být trvalé, nebo dočasné. Členové komisí bývají jmenováni na základě usnesení akademického senátu a komise jako takové zpravidla slouží pro detailnější rozbor či **řešení problémů z konkrétní oblasti**. Usnesení senátních komisí slouží jako podklady pro činnost samostatného akademického senátu. Pro řešení ekonomických a finančních témat (investiční rozhodnutí, rozpočet a zpráva z hospodaření) může například akademický senát zřídit ekonomickou komisi složenou z expertů na relevantní témata. Podmínkou členství v komisi nemusí být členství v samotném akademickém senátu ani v akademické obci vysoké školy, a mohou být tedy příležitostí pro zapojení dalších externích odborníků.

Volby do akademického senátu a členství v něm

Způsob a pravidla voleb určuje **volební řád akademického senátu** dané vysoké školy. Ze zákona je funkční období maximálně tříleté. Při opuštění akademické obce dané vysoké školy (například ukončením studia) členství v senátu zaniká. Výjimkou určenou vnitřním předpisem vysoké školy bývá bezprostřední přijetí do dalšího studia (např. při úspěšném ukončení navazujícího magisterského studia a následném pokračování ve studiu doktorském). V takovém případě může být členství navzdory přerušení studentského statusu obnoveno. Členství v akademickém senátu je neslučitelné s funkcí rektora, prorektora, kvestora, děkana, proděkana, tajemníka fakulty a ředitele vysokoškolského ústavu.

Působení studujících v akademickém senátu může vysoká škola **finančně podporovat**. Může to být například formou udělení stipendia. Jelikož **působení v senátu stojí nemalý čas a úsilí**, je finanční podpora namístě. Vysoká škola tím mimo jiné zajišťuje, že z působení v senátu nejsou vyloučeni ekonomicky znevýhodnění studující.

Zápisy a usnesení

Ze zasedání akademického senátu je pořizován **zápis dle pravidel stanovených v jednacím řádu** akademického senátu. Součástí zápisu bývá shrnutí nebo doslovný přepis rozpravy k jednotlivým bodům zasedání, výsledky hlasování nad navrženými usneseními, stejně jako přepis přijatých usnesení. Kromě usnesení navržených tak, aby odpovídala pravomocím přímo specifikovaným zákonem, může akademický senát přijímat v podstatě jakákoli další usnesení, kterými se může vyjadřovat k dalším otázkám souvisejícím s fungováním vysoké školy i společnosti mimo ni. Zápisy bývají pro členy akademické obce běžně dostupné v informačních systémech dané vysoké školy. Usnesení i zápisy může akademický senát přeložit i do cizího jazyka pro snazší dostupnost členům akademické obce, kteří neovládají český jazyk (vždy je třeba přihlídnout např. k počtu zahraničních studentů na dané vysoké škole).

Akademický senát fakulty

Fakultní akademický **senát má podobné pravomoci** jako ten vysokoškolský. Mimo jiné tedy **volí kandidáta na děkana**, kterého poté jmenuje rektor, a **vyjadřuje se ke jmenování proděkanů**. Ke schválení děkan předkládá fakultnímu akademickému senátu klíčové dokumenty určující nebo popisující fungování fakulty: **strategický záměr fakulty**, její **rozpočet a zprávu z hospodaření**. Strukturální změny fakulty (změny, zakládání a rušení fakultních kateder a ústavů) podléhají taktéž schválení fakultního senátu. Vnitřní předpisy fakulty po schválení fakultním senátem schvaluje i akademický senát univerzity. Ke klíčovému dění na fakultě má tedy akademická obec skrze tyto orgány hned dvě příležitosti k vyjádření a diskusi.

Ze zákona může fakultní a univerzitní senát fungovat nezávisle na sobě. Mnohé kroky fakultního senátu však podléhají dalšímu schválení univerzitním senátem. Členství ve fakultním senátu bývá slučitelné s členstvím v univerzitním senátu. Instituce ve svých vnitřních předpisech mohou fungování fakultních a univerzitního senátu propojovat různými způsoby. Například Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava obsazuje místa ve fakultních i v univerzitním senátu na základě týchž voleb, a vítězové se tedy stávají členy obou senátů.

Akademický senát reprezentuje akademickou obec dané vysoké školy nebo její fakulty. Je složen ze studentů a akademických pracovníků. Svou volbou navrhuje děkana nebo rektora a vyjadřuje se k jeho klíčovým rozhodnutím při vedení instituce. Akademický senát se může dělit na sekci studentů a sekci akademických pracovníků. Akademičtí pracovníci utvářejí alespoň polovinu členů senátu. V následující kapitole přiblížíme, jak může vypadat práce studenta nebo studentky v akademickém senátu.

Výkon činností spojených s členstvím v akademickém senátu můžeme pomyslně rozdělit na základní, proaktivní a zdroje budující. Mezi základní činnosti patří ty, které jsou přímo spojené s probíhajícími zasedáními akademického senátu a kterým by se měla pečlivě věnovat každá osoba působící v akademickém senátu. Proaktivní senátorské činnosti pak jdou nad rámec tohoto základu. Speciální kategorií je pak úsilí spojené s budováním zdrojů, které nejsou potřebné pro aktuálně řešené problémy, ale mohou se v budoucnu členům akademického senátu hodit pro účinnější výkon základních i proaktivních činností. Všechny tři skupiny nyní představíme konkrétněji.

Základní činnosti

Mezi základní činnosti v akademickém senátu patří **četba podkladů, účast na zasedáních, účast v rozpravě, hlasování a kontrola zápisů**. Pro zkonkrétnění představ, co se pod tímto výčtem myslí, rozebereme každý bod dopodrobna.

Před zasedáním akademického senátu bývá zvykem, že členové senátu obdrží **návrh programu** a k mnoha programovým bodům obdrží přiložené podklady v termínu stanoveném jednacím řádem. Dle zákona o vysokých školách musí být určité podklady zveřejněny alespoň sedm dní dopředu. Tyto podklady mohou být poměrně rozsáhlé a chápat dopady schválení doprovodných bodů na fungování vysoké školy a na životy studentů je složité. Aby dokázal studentský senátor účinně hájit zájmy studentstva, musí se s podklady pečlivě seznámit již před začátkem zasedání. V tom je dobré využívat spolupráce s dalšími členy (studentské) sekce akademického senátu, případně významné body projednat na „neoficiálních“ setkáních studentské nebo fakultní sekce senátu.

Na samotném zasedání pak v rozpravě k danému programovému bodu může vznést každý člen senátu v souladu s jednacím řádem otázky, podněty a připomínky. Pokud při četbě podkladů seznal, že s přijetím navrhovaného usnesení nesouhlasí, je namíste přednést své argumenty, kterými může přesvědčit ostatní členy a členky akademického senátu.

Usnášení se o osobách je pro fungování senátu významné. Dochází k němu zejména při volbě kandidáta na rektora, schvalování prorektorského týmu, při volbě předsednictví senátu nebo souhlasu se jmenováním členů vědecké rady či disciplinární komise. V takových případech je vhodné připravit otázky na navrhované nebo kandidující osoby ve vztahu k jejich zkušenostem a plánům, které chtějí v kýžené funkci naplňovat. Pakliže máme konkrétní očekávání nebo agendy, můžeme je přinést formou otázky, v nejlepším případě od vítězného kandidáta získat příslib, že bude jednat způsobem, který nám vyhovuje (nebo naopak zjistit, že se v klíčových bodech rozcházíme, a na základě toho vložit důvěru v jiného kandidáta). Hlasování o osobách bývá obvykle tajné.

Po ukončení rozpravy k programovému bodu akademický **senát hlasuje o přijetí navrženého usnesení**. Zde je dobré zmínit jeden klíčový faktor ovlivňující dynamiku hlasování. Tím je přítomnost dvou značně odlišných skupin s odlišným počtem hlasů: studentů a akademiků. Rozdílné postoje však mohou být vidět i v závislosti na příslušnosti dle fakult, typicky v případech, kdy se projednávají záležitosti, které mohou mít rozdílný (např. rozpočtový) dopad na různé části vysoké školy.

V mnoha bodech se zájmy akademiků a studentů protínají. Jindy ale může vzniknout mezi zájmy těchto dvou skupin přímý konflikt. Pro takové případy je relevantní nejen počet hlasů obou skupin, ale i nastavení fungování hlasování. Pro některá konkrétní usnesení, jako například při hlasování o některých nejzásadnějších vnitřních předpisech, může mít akademický senát **hlasování rozdělené pro jednotlivé sekce** (komory, kurie) a usnesení je přijato, pouze pokud projde oběma těmito sekcemi samostatně. O většině usnesení se však hlasuje společně a pak je relevantní počet studentských a akademických senátorských „křesel“, kdy akademičtí pracovníci bývají téměř vždy početně zvýhodněni. Samotný počet hlasů akademiků a studentů nemusí být vždy určující, podstatná je totiž i účast na hlasování a to, jak jednotlivé skupiny dokáží držet v hlasování při sobě.

V rámci jednoho zasedání akademického senátu tímto procesem rozpravy a hlasování projde hned několik bodů a **z celého průběhu je pořízen zápis**. Je třeba připomenout i nutnost kontroly zápisu: ujištění, zda byla rozprava přepsána korektně, hlasování bylo zaznamenáno správně a nic podstatného v zápisu nechybí. Pokud akademický senát používá hlasovací zařízení, lze doporučit, aby byl záznam z hlasování zveřejňován. Díky tomu si bude moct akademická obec ověřit, jak hlasoval jimi volený senátor. To samozřejmě neplatí v případech, kdy se hlasuje tajně.

Proaktivní činnosti

Jak je nejspíš zřejmé, i základní účast na činnosti senátu může být poměrně náročná. Realita je ale taková, že po několika zasedáních si člověk zvykne na strukturu předkládaných dokumentů a průběh zasedání a výkon těchto základních povinností se stává rozumně zvladatelným. V takovém případě můžete převzít iniciativu a začít prosazovat studentská témata a zájmy. Jako konkrétní příklady proaktivních činností můžeme uvést zjišťování potřeb studentstva; navrhování vlastních usnesení; proaktivní komunikaci s vedením vysoké školy (například při přípravě vnitřních předpisů a strategických dokumentů); sdílení informací se studentstvem (skrže vlastní stránky a skupiny na sociálních sítích) a vystupování na studentských akcích; sběr zpětné vazby na služby, které vysoká škola poskytuje studentstvu. Tyto činnosti mohou sloužit pro naplnění konkrétních cílů, které si vymezíte, a zdolání výzev, kterým v akademickém senátu budete čelit. Pojdme si představit konkrétní případ pro ilustraci relevantních cílů, výzev a činností, kterým se členové a členky studentské sekce senátu věnují.

Příklad: Problémy s kolejemi a proaktivita členů akademického senátu

Při téměř dvouciferné meziroční inflaci čelilo studentstvo dramatickému **zvyšování cen za ubytování**. Aby toho nebylo málo, zvýšení se do širšího povědomí dostalo sotva měsíc před platností změny. Pro některé to mohlo znamenat nutnost hledat jinou formu ubytování, a to na trhu, kde se běžná doba hledání bytu může pohybovat okolo tří měsíců. Zasažených bylo dost na to, aby **sepsali petici**, kterou sdíleli s ostatními studenty, a nakonec ji podepsalo přes tisíc lidí. Situaci a související diskuse v informačním systému vysoké školy sledovali i členky a členové studentské sekce akademického senátu. Provozovatelem zasažených kolejí byla jejich vysoká škola. Několik studentek a studentů z akademického senátu začalo podnikat aktivní kroky pro řešení situace.

Chtěli zjistit, jaký je stav kolejí, jak koleje vnímá širší studentská komunita a co může se situací vysoká škola dělat. Proto připravili dotazníkový průzkum. Dotazník šířili pomocí hromadné elektronické pošty všem ubytovaným. Výsledky průzkumu sdíleli s vedením školy a celým akademickým senátem. Důkladně vyšetřili další studentské stížnosti na stav a vedení kolejí. Mimo to studovali veřejné dokumenty o fungování kolejí a téma otevřeli na zasedání akademického senátu. Na základě informací, které se k nim ze všech těchto stran dostaly, podnikli další kroky: domluvili s vedením kolejí přípravu pravidelného newsletteru pro studenty, aby byly příště změny ubytovaným sdělovány s větším předstihem a aby byli studenti o dění na kolejích celkově lépe informováni. Tím dosáhli změny tam, kde byla možná: vyvrátili mýty z diskusí o problematice studentského ubytování a získali podklady pro dlouhodobější usilování o změnu v nastavení ubytovací politiky na jejich vysoké škole.

Budování zdrojů

V rámci působení v akademickém senátu může být užitečná celá řada zdrojů. Pokud nad rámec základních činností zbývá stále čas a zrovna se nenabízí žádné cíle, o které může člověk proaktivně usilovat, je vhodné obrátit svou pozornost k budování strategických zdrojů, které mohou do budoucna usnadnit, zefektivnit oba předchozí typy činností nebo odemknout zcela nové možnosti. Každý člověk má své silné a slabé stránky, a proto je vhodné je při volbě cílů a taktik napříč senátorskou prací zohledňovat. Obecně se ale dá říct, že nejsnadnější zdroje, které můžeme budovat, jsou zdroje informační.

Informačními zdroji myslíme znalosti o fungování vysoké školy a jejích jednotlivých částí. Získat přehled o propojení fakultních a vysokoškolských komisí, akademických senátů a vedoucích orgánů může být samo o sobě velmi časově náročné. Pro stanovení relevantních cílů a volbu vhodných taktik v rámci proaktivních iniciativ, stejně jako pro uvědomování si potřebných souvislostí při základní činnosti člena akademického senátu, je právě přehled a znalost fungování celé instituce nedocenitelným zdrojem. Pro budování tohoto zdroje vám mimo této příručky pomůže studium zákona o vysokých školách, statutu vysoké školy, volebního řádu akademického senátu, jednacího řádu akademického senátu a případně dalších vnitřních předpisů spojených s problematikami, které vás zajímají. Vysoké školy také mohou vytvářet vlastní příručky pro nově zvolené senátory. Jak se říká, znalost je polovina bitvy. K dosažení mnohých cílů při působení v akademické samosprávě to však nestačí. Druhou polovinou bitvy jsou mezilidské kontakty.

Jedna z funkcí studentských zástupců a zástupkyň v akademickém senátu je propojování studentstva a vedení vysoké školy. Aby byl člověk do akademického senátu zvolen, zpravidla musí mít alespoň nějaké propojení se studujícími a s problémy, které řeší. Samotné členství pak zajišťuje přístup k vedení vysoké školy. Oba tyto zdroje – komunikaci a vhléd do problémů studentstva a kontakt s vedením vysoké školy – je však potřeba aktivně rozvíjet.

Na zasedání akademického senátu zpravidla nebude příležitost pro navázání kontaktu s vedením vysoké školy na „lidské“ úrovni. Vyhledávání a vytváření příležitostí, které se pro neformální konverzace naskytanou, je tudíž prvním krokem pro budování vztahů. Pokud jsou členové studentské sekce zváni na akce spolu s vedením, je dobré těchto příležitostí využít pro navázání kontaktu. Pokud se takové příležitosti neobjevují, je namístě je vytvořit. Studenti a studentky z akademického senátu například mohou jít na společný oběd nebo večeři po zasedání senátu a mohou k tomu s dostatečným předstihem přizvat i akademické pracovníky a vedení vysoké školy. S podobným uvědoměním je možné přistupovat i k péči o kontakt se studentstvem.

S ostatními studujícími se samozřejmě studentský zástupce nebo studentská zástupkyně v akademickém senátu dostane do kontaktu snadno. Zde je ale dobré usilovat o rozšíření svého okruhu povědomí. Je dobré se snažit alespoň skrze online komunikační kanály (skupinové chaty nebo studijní skupiny) navazovat kontakt se studentskými komunitami, se kterými by člověk za normálních okolností do kontaktu nepřišel. Pouze tak je možné mít povědomí o tom, co se řeší napříč studentskou komunitou. Jenom tak můžete zůstat ve styku s problémy, které studentstvo, které máte reprezentovat, řeší.

O tom, jak nejlépe komunikovat se studentstvem na vaší vysoké škole, se nejspíše začnete zajímat již na úsvitu působení ve studentské samosprávě – před volbami do akademického senátu. Tomuto tématu se věnujeme v poslední části textu.

Jak se stát senátorem/senátorkou

Volby slouží pro demokratické předání moci a odpovědnosti nad výše zmíněnými pravomocemi a povinnostmi. Studentská obec si zde vybírá, kdo ji na další volební období bude reprezentovat. Volby jako takové proto přinášejí unikátní příležitost k diskusi problémů, které jsou pro studentstvo a vysokou školu jako takovou podstatné. Zároveň jde o moment stvořený pro reflexi dosavadního fungování akademické samosprávy.

Jak již bylo zmíněno, do studentské sekce akademického senátu může kandidovat jakákoli osoba, která aktivně studuje na dané instituci (fakultě, vysoké škole). Některé instituce vymezují konkrétní počet míst pro studující konkrétních programů nebo stupňů studia (bakalářského, magisterského, doktorského). Jiné instituce (resp. volební řády akademického senátu) nechávají akademické obci volnou ruku v tom, jak bude studentská sekce na základě voleb obsazená. Volební systém se celkově může lišit napříč jednotlivými vysokými školami.

Strategii pro úspěch ve volbách je potřeba volit podle konkrétních podmínek na dané vysoké škole. V některých situacích může být nejmoudřejší kandidovat samostatně, v jiných volebních systémech se naopak vyplatí „spojit síly“ a voliče oslovovat jako spojená kandidátka s jedním volebním programem. To, co je však sdíleno napříč institucemi, je právě tvorba volebního programu. Je však nutné připomenout, že kandidáti „spojené kandidátky“ soutěží i proti sobě.

Složitost vysokoškolské samosprávy a voličská zkušenost z běžných voleb může snadno svádět k předvolebním proklamacím radikálních změn a velkých plánů. Iniciativnost se cení, ale ve volebním programu je dobré dbát na realističnost slibovaných cílů. Je dobré volit vize, pro jejichž dosažení jsou potřeba (a postačují) pravomoci akademického senátu ve spolupráci s vedením vysoké školy.

Zároveň je účinné svůj volební program zacílit na konkrétní skupiny ve studentské obci a zaměřit se na konkrétní problémy, které můžete při zvolení pomoci řešit. Při sepisování veřejných prohlášení je také užitečné myslet na možnost, že vaše slova nečtou pouze další studenti, ale také vyučující a vedení školy, se kterým budete chtít na naplnění cílů v případě úspěšné volby spolupracovat.

Účast ve volbách do akademických senátů nebývá na straně studentstva vysoká. Proto musí být velkou částí strategie volební kampaně aktivizace voličstva. Kromě výběru volebních hesel a cílů, které získají voliče na vaši stranu, je proto často potřeba v předvolební komunikaci vysvětlovat, co akademický senát dělá, proč je pro studující důležité mít v něm schopné zastoupení a jaké problémy skrze akademický senát může studentská obec řešit. Jak k těmto obecným principům přistoupíte, je už na vás.

Účast v akademickém senátu na vysoké škole přináší značnou odpovědnost a příležitost aktivně ovlivňovat akademické a studentské záležitosti. Působení v tomto orgánu s sebou nese základní, proaktivní a zdroje budující úkoly, které zahrnují účast na zasedání, hlasování a komunikaci s vedením školy a se studenty. Volební proces je klíčovým krokem k získání pozice senátora nebo senátorky a vytvoření realistického volebního programu je nezbytné.

Celkově je akademický senát ve vysokoškolské samosprávě důležitým prvkem, který umožňuje spojit síly studentů a akademiků pro zlepšení kvality výzkumu, vzdělávání a života na vysoké škole. Znalost jeho role a správné zapojení studentů do tohoto procesu může mít pozitivní dopad nejen na celou vysokoškolskou obec, ale i na kvalitu získaného vzdělání a fungování v životě absolventů poté, co vysokou školu opustí.

Disciplinární řízení na vysokých školách

Vedle řady **práv** (např. volit a být voleni do akademického senátu) nabývají studenti vysokých škol členstvím v akademické obci také **povinnosti** (zejména povinnost dodržovat příslušné právní a vnitřní předpisy). V případě porušení těchto povinností pak nastupuje **disciplinární odpovědnost**, kterou zákon o vysokých školách označuje jako odpovědnost za **disciplinární přestupek** (§ 64 ZVŠ). Uvedená kapitola vás provede nejen tím, co je to disciplinární přestupek, ale poslouží i všem těm, kteří se na jednání disciplinární komise ocitnou, ať už jako její členové, nebo jako ti, u kterých bude disciplinární komise prověřovat, zdali přestupek spáchali, či nikoliv

Disciplinární přestupek je zákonem definován poměrně široce, a to jako „zaviněné porušení povinností stanovených právními předpisy nebo vnitřními předpisy vysoké školy a jejích součástí“. Disciplinárně odpovědní nejsou účastníci celoživotního vzdělávání a mezinárodně uznávaného kurzu, neboť nejsou studenty (§ 60, § 60a ZVŠ). Disciplinárně odpovědní nejsou ani akademičtí pracovníci (oproti stavu například za první republiky).

Porušovaná povinnost tedy nemusí vyplývat pouze z interních norem vysoké školy, ale i z obecně platných předpisů (např. povinnost nepoškozovat cizí majetek či povinnost nehanobit rasové či etnické skupiny). Zároveň není nezbytná bezprostřední místní ani časová souvislost s akademickými aktivitami či výukou. Disciplinární přestupek by však měl vykazovat určitou míru **spojení či souvislosti s členstvím dané osoby v akademické obci. Některé disciplinární řády uvádějí příkladné výčty jednotlivých možných disciplinárních přestupků.**

Příklad I.

Student Bonifác, nespokojený s hodnocením, které u zkoušky obdržel od docenta Obětavého, se v sobotu večer rozhodne vyhledat docentův dům a prohodí mu oknem cihlu. Takové jednání, byť k němu dojde mimo vyučování a třeba i v jiném městě, lze posoudit jako disciplinární přestupek.

Příklad II.

Student Karel při jízdě autem nesprávně zaparkuje a dopustí se tak dopravního přestupku. Sice jde o „zaviněné porušení povinností stanovených právními předpisy“, což mu ostatně možná vysvětlí i strážník či policista, takové jednání však postrádá souvislost s jeho statutem studenta. O disciplinární přestupek nepůjde.

V praxi jsou zdaleka nejčastějšími disciplinárními přestupky **plagiátorství** v závěrečných a seminárních pracích či jiných plněních a **podvádění** při zkouškách či jiných hodnoceních. Disciplinárním přestupkem však může být například i hrubé či urážlivé chování, poškozování majetku vysoké školy, neoprávněné zásahy do vysokoškolských informačních systémů či různé formy sexuálního obtěžování. Ilustrativní výčet možných disciplinárních přestupků obsahuje čl. 2 Disciplinárního řádu pro studenty Masarykovy univerzity.

Lze podotknout, že disciplinární odpovědnost je **nezávislá** na případném postihu daného jednání jako trestného činu či přestupku. Souběh těchto odpovědností je možný, neboť chrání odlišné zájmy (trestné činy a přestupky zájem celospolečenský, zatímco disciplinární přestupky zájem akademické obce).

Zavinění, tedy vyjádření vnitřního psychického postoje pachatele k danému jednání, se posuzuje stejně jako u trestných činů a přestupků (**úmysl** přímý a nepřímý, **nedbalost** vědomá a nevědomá). Jako disciplinární přestupek bude zpravidla posuzován i **pokus disciplinárního přestupku**, tedy jednání bezprostředně směřující ke spáchání disciplinárního přestupku.

Příklad I.

Studentka Otýlie dorazí na písemnou zkoušku vybavená „tahákem“ v kapse. V průběhu zkoušky se její pokusí z kapsy vytáhnout a podívat se na něj. Než tak však stihne učinit, je přistižena dozorujícím. Půjde o pokus disciplinárního přestupku (ještě nestihla „podvádět“, její jednání k tomu však bezprostředně směřovalo).

Za disciplinární přestupek lze uložit jednu ze tří zákonem (§ 65 ZVŠ) předpokládaných **sankcí (napomenutí, podmíněné vyloučení, vyloučení)**. Vedle toho je možné od **uložení sankce upustit**, pokud se takový postup jeví jako dostačující. Nepodmíněné vyloučení je dle zákona možné pouze u úmyslných disciplinárních přestupků. Vnitřní předpis vysoké školy **nemůže** zavádět další druhy sankcí, které zákon nezná (např. peněžité sankce, zveřejnění rozhodnutí...).

Na rozhodování o disciplinárních přestupcích se na veřejných a státních vysokých školách podílí disciplinární orgány, kterými jsou **rektor, děkan a disciplinární komise** (vysoké školy a fakulty).

Rektor a děkan disciplinární řízení iniciují svým **návrhem**, jestliže se domnívají, že k disciplinárnímu přestupku došlo. **Podnět** rektorovi či děkanovi k zahájení disciplinárního řízení však může dát kdokoli, i osoba mimo akademickou obec (v praxi podávají podnět zpravidla příslušní vyučující, kteří zaznamenají plagiátorství, podvádění při zkoušce a podobně). Z návrhu se dozvíte, čeho se student měl konkrétně dopustit a v čem je spatřována protiprávnost, jeho součástí je zpravidla i označení důkazů (např. opsaná odborná esej).

Zároveň jsou rektor a děkan orgánem, který **ve věci rozhoduje**. Rektor takto působí, pokud jde o studenty, kteří nejsou zapsáni na žádné fakultě (typicky vysoké školy na fakulty nečleněné). Pokud jde o studenty zapsané na fakultě, plní tuto roli děkan.

Disciplinární komise vysoké školy v návaznosti na rektorův návrh a **disciplinární komise fakulty** v návaznosti na děkanův návrh disciplinární přestupek projednává. Za účelem tohoto projednání se nařizuje **ústní jednání** za přítomnosti obviněného studenta, kde se k věci provádí **dokazování**. V rámci ústního jednání můžete jako člen komise obviněnému studentovi klást otázky, stejně tak se můžete ptát případných předvolaných svědků. Cílem řízení je zjistit, zda dané jednání je disciplinárním přestupkem a zde jej spáchal obviněný student. Jako člen komise svůj názor na výše uvedené vyjádříte při hlasování o vině a následně o uložené sankci. Disciplinární komise vypracuje svůj **návrh**, jak má rektor/děkan o věci rozhodnout. Rektor/děkan se od návrhu disciplinární komise **nemohou odchýlit v neprospěch** obviněného (uznat vinným, pokud komise dospěla k závěru o nevině; uložit přísnější sankci, než navrhla komise).

Proti rozhodnutí rektora či děkana se může obviněný student bránit formou odvolání. Odvolání má ze zákona odkladný účinek a rozhoduje o něm rektor. Pokud je i poté obviněný student s výsledkem nespokojen, může podat **žalobu ve správním soudnictví** (příslušným je krajský soud podle sídla vysoké školy či fakulty). Tato žaloba však již nemá odkladný účinek, o jehož přiznání je případně nutno individuálně požádat, zejména u nepodmíněného vyloučení.

Disciplinární řízení, včetně ústního jednání, je zásadně **neveřejné**. Příkladem dobré praxe však může být **zveřejňování shrnutí jednotlivých případů** s vypuštěním osobních údajů (<https://www.law.muni.cz/content/cs/o-fakulte/organizacni-struktura/organy-fakulty/disciplinari-komise/pripady-projednane-disciplinari-komisi/>). V disciplinárním řízení je nutno zajistit řádné **vedení spisu** a při ústním jednání též **protokolaci**.

Jak již bylo řečeno výše, důležitou roli zde sehrává disciplinární komise, která je zákonem o vysokých školách řazena mezi samosprávné orgány vysoké školy či fakulty. Jejím úkolem je především působit jako kontrolní mechanismus ve vztahu k rektorovu či děkanovu oprávnění disciplinárně trestat, a to prostřednictvím závaznosti jejích návrhů (připomínáme, že rektor či děkan nesmí uložit přísnější sankci, než je sankce navržená disciplinární komisí). Demokratizující prvek je patrný i z toho, že disciplinární komise je složena ze stejného počtu zástupců akademických pracovníků a studentů (**paritní zastoupení**). K disciplinárnímu odsouzení je tak zapotřebí určitá míra **konsenzu** napříč oběma složkami akademické obce.

Členy disciplinární komise vysoké školy jmenuje **rektor se souhlasem akademického senátu** vysoké školy. Členy disciplinární komise fakulty jmenuje **děkan se souhlasem akademického senátu** fakulty. V praxi se v této souvislosti vyskytují i **neformální výběrová řízení** vedená například studentskými sekcemi akademických senátů. Funkční období členů disciplinární komise určují vnitřní předpisy vysoké školy či fakulty, dle zákona však nesmí být delší než **dva roky**. Připravovaná novela zákona o vysokých školách toto omezení odstraňuje. Opakované jmenování je možné. Přesný počet členů komise také není zákonem určen; v praxi se zpravidla zřizují **čtyřčlenné či šestičlenné** komise. Disciplinární komise si ze svého středu volí **předsedu**, kterým může být jak akademický pracovník, tak student. V praxi se vedle řádných členů komise jmenují také **náhradníci**, kteří mohou zasedat v případě nepřítomnosti, indispozice či vyloučení (pro **podjatost**) řádných členů.

Vnitřní předpisy vysokých škol a jejich součástí

Jedním z typických znaků samosprávy je možnost normotvorby, tedy vytváření právně závazných pravidel chování. Tou samospráva upravuje především své fungování, vnitřní organizaci a postavení svých členů. Tato kapitola popisuje, jak vysoké školy tvoří pravidla a na koho se pravidla vztahují.

V úvodu příručky jsme se zmínili o územní samosprávě (obce, kraje) – ta vytváří všeobecně závazné právní předpisy, kterými jsou obecně závazné vyhlášky či nařízení. V případě samosprávy založené na personálním základě, tedy i samosprávy vysokoškolské, se jedná o „**interní**“ **normotvorbu**. Klíčový rozdíl tkví v tom, na jaké osoby pravidla vytvářená samosprávou mohou dopadat, tedy kdo se jimi musí řídit.

Příklad I.

Pokud obec vydá obecně závaznou vyhlášku, v níž stanoví, na jakých místech v obci je povoleno volné pobíhání psů [§ 10 písm. a) zákona o obcích], pak se touto vyhláškou musí řídit nejen občané této obce, ale kdokoliv, kdo se na daných místech ocitne.

Příklad II.

Pokud vysoká škola nebo její součást vydá vnitřní předpis (viz dále), může takový vnitřní předpis z povahy věci být závazný pouze pro členy akademické obce. Nemůže být závazný pro osoby, které k akademické obci nenáleží, byť by se např. nacházely v prostorách patřících dané vysoké škole apod.

Dalším klíčovým východiskem, které je vhodné na tomto místě zmínit, je ústavní pravidlo, že **povinnosti lze ukládat pouze zákonem** nebo na jeho základě (čl. 2 odst. 4 Ústavy, čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod). Jelikož v případě normotvorby samosprávy, včetně akademické, jde o normotvorbu podzákonnou, znamená to, že v jejím rámci **nelze osobám ukládat zcela nové povinnosti**, které zákon nezná. V interních předpisech je tedy možné adresátům pouze přiznávat práva nad rámec zákona, popřípadě blíže konkretizovat jejich již existující zákonné povinnosti.

V případě vysokých škol zná zákon o vysokých školách:

- **vnitřní předpisy vysoké školy** (jako celku),
- **vnitřní předpisy fakulty**, popřípadě dalších součástí vysoké školy.

Toto rozlišení je projevem dvojúrovňovosti vysokoškolské samosprávy v případě těch vysokých škol, které se člení na fakulty.

Vnitřní předpisy (veřejné a státní) vysoké školy **navrhuje rektor** a následně je schvaluje **akademický senát vysoké školy** [§ 9 písm. b) ZVŠ]. Výjimku v tomto směru představuje jednací řád akademického senátu, který navrhuje některý z akademických senátorů; rektor poskytuje pouze své stanovisko.

Schválením vnitřního předpisu vysoké školy akademickým senátem však normotvorný proces nekončí. Celouniverzitní předpisy totiž ke své platnosti vyžadují **registraci Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy**. Ministerstvo při registraci ověřuje, zda je přijatý vnitřní předpis v souladu se zákony, popřípadě dalšími právními předpisy.

Takto vypadá příklad označení registrace vnitřního předpisu:

Zákon o vysokých školách stanovuje, že veřejná vysoká škola musí přijmout alespoň tyto vnitřní předpisy (může přijmout i další, určí-li si to ve svém statutu):

- a) statut veřejné vysoké školy,
- b) volební řád akademického senátu veřejné vysoké školy,
- c) jednací řád akademického senátu veřejné vysoké školy,
- d) vnitřní mzdový předpis,
- e) jednací řád vědecké rady veřejné vysoké školy,
- f) řád výběrového řízení pro obsazování míst akademických pracovníků,
- g) studijní a zkušební řád,
- h) stipendijní řád,
- i) disciplinární řád pro studenty,
- j) pravidla systému zajišťování kvality vzdělávací, tvůrčích a s nimi souvisejících činností a vnitřního hodnocení kvality vzdělávací, tvůrčích a s nimi souvisejících činností veřejné vysoké školy.

Statut veřejné vysoké školy určuje její organizační strukturu a dále obsahuje rámcové podmínky pro přijetí ke studiu a způsob podávání přihlášek, ustanovení o poplatcích spojených se studiem a pravidla hospodaření.

Ve **studijním a zkušebním řádu** vysoké školy najdete pravidla organizace studia, podmínky zápisu do studia a jeho jednotlivých částí, informace o kreditovém systému vysoké školy, základní typy výuky předmětů a podmínky absolvování předmětu i studijního programu.

Disciplinární řád vymezuje disciplinární přestupky studentů a určuje způsoby jejich projednávání a ukládání sankcí. Může zde být například vymezeno, co se myslí podváděním při plnění studijních povinností nebo plagiátorstvím.

Stipendijní řád popisuje, jak jsou stipendijní programy vyhlašovány, případně za jakých podmínek jsou stipendia vyplácena.

Vnitřní předpisy fakulty podobně jako u celouniverzitních předpisů **navrhne děkan a schvaluje je akademický senát fakulty**. Opět platí, že jednací řád akademického senátu navrhuje některý z akademických senátorů. Vnitřní předpisy fakulty **musí být v souladu s vnitřními předpisy univerzity**.

Vnitřní předpisy fakulty neregistruje ministerstvo. Nicméně poté, co je vnitřní předpis fakulty schválen fakultním senátem, podléhá ještě **schválení akademickým senátem vysoké školy** jako celku. Vnitřní předpisy teologických fakult mohou ještě předtím podléhat církevnímu schválení.

Pokud by byl vnitřní předpis fakulty v rozporu s vnitřními předpisy vysoké školy nebo s právními předpisy, může ho celouniverzitní akademický senát na návrh rektora zrušit [§ 9 odst. 1 písm. j) ZVŠ].

Fakulta musí přijmout následující předpisy (statut může opět předvídat i další):

- a) statut fakulty,
- b) volební řád akademického senátu fakulty,
- c) jednací řád akademického senátu fakulty,
- d) jednací řád vědecké rady fakulty,
- e) disciplinární řád fakulty pro studenty.

Jak se tedy do schvalování vnitřních předpisů mohou zapojit studentští zástupci v akademických senátech? Samozřejmostí je možnost projevit svou vůli v hlasování. Senátory je však možno zapojit i do procesu tvorby předpisů. Na některých vysokých školách se osvědčilo vytváření pracovních skupin, ve kterých se nacházejí právě i zástupci studentů. Pracovní skupina pomáhá vedení fakulty či vysoké školy daný vnitřní předpis vytvářet. Uvedený způsob tvorby je výhodný pro obě strany. Studentští senátoři mají možnost sdělit své připomínky a náměty k úpravám v okamžiku, kdy je vnitřní předpis v pracovní verzi. Vedení fakulty či vysoké školy pak může na uvedené bezprostředně reagovat.

Pokud naopak k takovémuto předběžnému projednání nedojde, je možné, že se jeho přijetí na půdě akademického senátu zkomplikuje, v krajním případě takový vnitřní předpis vůbec nemusí být schválen a předkladatele tak může dostat do časové tísně. Pokud chcete jako senátor zjistit, jaké vnitřní předpisy se budou v dohledné době připravovat, obraťte se na příslušného prorektora či proděkana, který má na starosti legislativní záležitosti.

Od vnitřních předpisů, jak je chápe zákon o vysokých školách, je nutné odlišovat další akty, které se v praxi nazývají nejčastěji **opatření či směrnice rektora či děkana**. Zde nejde o vnitřní předpisy samosprávy v pravém slova smyslu.

Kontrola kvality ve vysokém školství

Přestože mohou vysoké školy v zásadě samy rozhodovat, jaké studijní programy budou uskutečňovat (při splnění podmínek akreditace), jakou formou proběhnou přijímací zkoušky nebo z jakých předmětů bude studijní program složen, existují mechanismy a orgány, které zajišťují, že studijní programy a prostředí vysokých škol jsou kvalitní. V následující kapitole si proto stručně popíšeme, jak zajištění kvality funguje a jak se do něj můžete zapojit i vy.

Procesy, které mají za úkol zajistit kvalitu vzdělávacího procesu a vědy a výzkumu, jsou dnes velice často diskutovaným tématem. Svoji roli zde sehrává celá řada orgánů, jejichž aktivit se studenti ze zákona účastní, ať už jde o Národní akreditační úřad pro vysoké školství, či na úrovni vysoké školy Radu pro vnitřní hodnocení. Tím však výčet možností, jak studenti mohou ovlivňovat kvalitu především v oblasti vzdělávání, nekončí. Nelze nezmínit tzv. programové rady, které jsou poradními orgány garanta studijního programu, svoji roli ale sehrávají také studentské ankety. Pojďme se blíže podívat, jaké jsou úlohy těchto orgánů při zajišťování kvality a jaká je zde role studentů.

Obecně platí, že vysoké školy nemohou jednotlivé studijní programy realizovat bez dalšího. Oprávnění k uskutečňování studijního programu může vyplývat buďto z:

- **akreditace studijního programu**, nebo
- **institucionální akreditace**.

Co se však za těmito pojmy skrývá? Zjednodušeně řečeno, první z možností, tedy akreditace studijního programu, představuje **externí schválení** daného studijního programu, a to **Národním akreditačním úřadem pro vysoké školství (NAÚ)**. Oproti tomu druhá možnost, tedy institucionální akreditace, je ve své podstatě **interním schválením** daného studijního programu v rámci vysoké školy samotné. Institucionální akreditace tedy představuje postup, při kterém je dané vysoké škole dána **zvýšená důvěra** ze strany státu, aby si své studijní programy koncipovala a schvalovala sama a dohlížela na jejich kvalitu, přičemž za tímto účelem si vysoká škola zřizuje zvláštní orgán – **Radu pro vnitřní hodnocení (RVH)**. I v případě udělení institucionální akreditace si stát jednajícím prostřednictvím NAÚ ponechává nástroje, pomocí kterých může v případě zjištění pochybení zakročit.

Národní akreditační úřad pro vysoké školství je zvláštním nezávislým správním úřadem, který působí při Ministerstvu školství. Jeho klíčovým orgánem je patnáctičlenná Rada. Jeden ze členů je zástupcem studentů. Členy Rady jmenuje vláda na základě poměrně přísných podmínek vymezených v zákoně o vysokých školách (devět členů a studentského člena navrhuje reprezentace vysokých škol, dalších pět členů pak navrhuje Ministerstvo školství, profesní komory, zaměstnavatelé a další „externí“ organizace mimo vysoké školství).

Hlavním úkolem NAÚ je především **udílet akreditace studijních programů a institucionální akreditace a dohlížet na jejich dodržování**. V případě zjištění nedostatků má k dispozici řadu nápravných opatření (viz § 86 ZVŠ, NAÚ např. může zakázat přijímání dalších uchazečů, omezit institucionální akreditaci; v krajním případě může akreditaci studijního programu nebo institucionální akreditaci i zcela odejmout).

Rada NAÚ však nemůže rozhodovat sama, bez pomoci dalších odborníků. Pro svá rozhodnutí využívá stanovisek hodnoticích komisí, kde mají své důležité místo i studenti. Právě hodnoticí komise svým odborným pohledem zhodnotí kvalitu studijního programu nebo celé instituce. Pro zajištění nezávislosti nesmí hodnotitelé nikdy hodnotit vysokou školu, kde právě studují či pracují, případně k ní mají jiné vazby.

Co tedy hodnoticí komise sleduje? Zabývá se například skladbou předmětů, kdo výuku zajišťuje, jak je škola materiálně zabezpečena nebo jak fungují podpůrné služby. Komise pracuje s písemnými podklady, ale i tím, co přímo vidí při návštěvě dané instituce. Činnost hodnotitelů je odměňována a NAÚ průběžně hledá hodnotitele na svých webových stránkách. Pokud chcete pomoci rozvoji kvality vysokého školství, neváhejte se zapojit.

Respektované akreditační úřady rády využívají zkušených hodnotitelů ze zahraničí, aby využily jejich mezinárodní zkušenosti. Čeští studenti se tak například zapojují do hodnocení Slovenské akreditační agentury nebo jsou členy Sboru hodnotitelů Evropské studentské unie.

Rada pro vnitřní hodnocení je klíčovým orgánem vysoké školy, pokud jde o institucionální akreditaci. Obecně jde o vysokoškolský orgán fakultativní; pokud daná vysoká škola neusiluje o institucionální akreditaci, nemusí RVH zřizovat a její úkoly plní vědecká rada. V případě, kdy vysoká škola chce získat institucionální akreditace, a tedy oprávnění koncipovat si studijní programy samostatně, jde nicméně o orgán stěžejní.

Předsedou RVH je z titulu své funkce **rektor**, který si jmenuje svého místopředsedu z řad akademických pracovníků vysoké školy, kterými jsou profesori, docenti či mimořádní profesori. Členem z titulu své funkce je i předseda akademického senátu vysoké školy. Jeden člen rady musí být vždy jmenován z řad studentů. Není však vyloučeno, aby RVH měla studentských členů více.

Úkolem RVH je především schvalovat pravidla pro zajištění kvality předmětných činností, zpracovávat zprávy, řídit vnitřní hodnocení kvality apod. (blíže § 12a ZVŠ). V rámci své činnosti však RVH může zřizovat různé panely, pracovní skupiny či hodnotící komise, které například hodnotí určité studijní programy dle jednotlivých oblastí.

Je důležité, aby studentský člen RVH pravidelně komunikoval se svými kolegy nejen z akademického senátu vysoké školy, ale též z akademických senátů fakult, právě fakult se totiž činnost RVH výrazně dotýká. Některé vysoké školy si proto vytvořily poradní panely ze studentských zástupců napříč fakultami, které studentskému členovi či členům v RVH pomáhají zaujímat studentský pohled k projednávaným materiálům.

Dalším poradním orgánem, který na VŠ můžeme najít, je rada studijního programu, případně též někdy zvaná programová rada. Jedná se o poradní orgán garanta studijního programu. Garant studijního programu je povinně jmenován ke každému studijnímu programu. Ze své pozice se podílí na jeho tvorbě a rozvoji a dohlíží na jeho kvalitu. Právě ke své činnosti může mít tento orgán, který mu pomáhá tyto úkoly plnit. Může být složen ze zástupců domácích i zahraničních akademických pracovníků, zaměstnavatelů, absolventů, ale především také studentů, kteří jej studují a případně změny ve studijním programu se jich budou dotýkat bezprostředně.

Velkým tématem bývá způsob nominace do těchto orgánů. Lze doporučit, aby si studentského zástupce vybírali sami studenti, ať už přímo ze svého středu (z řad studentů studijního programu), nebo nominací studentských senátorů v akademickém senátu fakulty, kteří získali od studentů mandát ve volbách. Dobrou praxí je i vzájemné sdílení zkušeností napříč programovými radami na fakultě i celé univerzitě. Některé vysoké školy tak pořádají pravidelná setkání studentských zástupců v programových radách, jinde též může u menších a příbuzných studijních programů docházet ke zřizování společných programových rad.

Práce v programové radě je zpravidla nejjednodušší možností, jak se zapojit do vysokoškolské samosprávy. Zároveň změny, které programová rada doporučí, budou daleko rychleji viditelné, než je tomu například u záležitostí, o kterých diskutují akademické senáty. Pokud vás programová rada či rada pro vnitřní hodnocení zaujala, informujte se u svých zástupců v akademickém senátu.

Svůj názor na kvalitu předmětů může sdělit každý, dnes již standardní možností jsou předmětové ankety, které jsou určeny všem studentům. Právě jejich závěry jsou důležitým podkladem pro garanta předmětu a garanta studijního programu, kteří odpovídají za kvalitu výuky v daném předmětu, respektive v celém studijním programu, programové rady i vedení fakult i celé vysoké školy. Vyplnění zabere jen pár minut, tak ji nezapomeňte na konci semestru vyplnit!

Národní reprezentace vysokých škol

Vysoké školy v České republice nefungují izolovaně, ale za účelem hájení společných zájmů se sdružují na národní a následně i mezinárodní úrovni, stejně tak se sdružují i zástupci studentů. Zákon o vysokých školách předpokládá existenci dvou reprezentací vysokých škol, jednou z nich je Česká konference rektorů, která – jak název napovídá – sdružuje rektory vysokých škol. Druhou je pak Rada vysokých škol (RVŠ), kterou tvoří zástupci akademické obce vysoké školy a jejích fakult. Tyto zástupce deleguje hromadně akademický senát vysoké školy. Rada vysokých škol mimo jiné navrhuje studentského zástupce do Rady Národního akreditačního úřadu pro vysoké školství.

RVŠ má svou studentskou komoru (SK RVŠ), kam každá vysoká škola vysílá jednoho delegáta a jednoho náhradníka. Právě SK RVŠ hájí zájmy na národní úrovni typicky připomínkováním různých právních předpisů či jednáním s orgány státní správy. Na mezinárodní úrovni se pak sdružuje s dalšími národními reprezentacemi, jako je například Evropská studentská unie. Kromě SK RVŠ mohou být studenti zvoleni i jako fakultní delegáti do Sněmu Rady vysokých škol.

Některé vysoké školy se rozhodly zapojit se zahraničními partnery do evropských univerzitních aliancí. Právě tyto aliance zřizují nejrůznější studentské rady, jejichž zástupci pomáhají nastavovat strategické směřování těchto aliancí.

Více o tom, jak jsou studenti vaší vysoké školy zapojeni na národní i mezinárodní úrovni, vám sdělí zástupci v akademickém senátu vysoké školy.

Financování VVŠ

Legislativní rámec

Financování veřejných vysokých škol (dále VVŠ) se řídí zejména následujícími právními předpisy:

Zákon 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech

Stanovuje pravidla vztahující se k tvorbě, příjmům a výdajům státního rozpočtu a střednědobého výhledu, a zároveň nastavuje základní rámec pro poskytování dotací a návratných finančních výpomocí ze státního rozpočtu, vč. řízení o jejich odnětí. Což se bezprostředně týká všech VVŠ.

Vyhláška 367/2015 Sb., o zásadách a lhůtách finančního vypořádání vztahů se státním rozpočtem, státními finančními aktivy a Národním fondem

Stanovuje parametry vypořádání dotací poskytnutých se státním rozpočtem na konci kalendářního roku a na konci realizace projektu

Zákon 111/1998 Sb., o vysokých školách, zejména § 18 až § 20:

§ 18: Rozpočet a střednědobý výhled veřejné vysoké školy

§ 19: Majetek veřejné vysoké školy

§ 20: Hospodaření veřejné vysoké školy

Zákon 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků

Nastavuje základní pravidla pro poskytování účelových nebo institucionálních prostředků na financování vědy

a dalšími dokumenty:

- Pravidla pro poskytování příspěvku a dotací veřejným vysokým školám Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy pro daný kalendářní rok, která MŠMT zveřejňuje na svých webových stránkách v sekci [Financování vysokých škol](#).
- Pravidla konkrétních poskytovatelů a konkrétních programových rámců
- Vnitřní předpisy a další normy VVŠ týkající se hospodaření - pravidla hospodaření, jakožto součást Statutu VVŠ a pravidla sestavení rozpočtu. Vnitřní nastavení sestavování rozpočtu se na jednotlivých VVŠ liší a postihuje konkrétní specifika, potřeby a cíle VVŠ. Proto se jimi dále zabývat nebudeme.

Rozpočet VVŠ

Zdroje hospodaření VVŠ lze rozdělit do 3 skupin:

1. Dotační

- a. **normativní** (VVŠ dostává na svou hlavní činnost, tj. na uskutečňování akreditovaných studijních programů a s tím související tvůrčí činnost a na institucionální výzkum, tj. Institucionální podporu na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace a Podporu specifického vysokoškolského výzkumu). Tato část zdrojů rozpočtu VVŠ tvoří 40 – 70 % všech prostředků VVŠ
- b. **účelové** – účelové dotační zdroje jsou obvykle soutěžní prostředky, které jsou poskytovány na financování konkrétních projektů/aktivit, obvykle s předem stanovenými výsledky a rozpočtem

2. Nedotační

3. Fondy

Rozpočet VVŠ nesmí být sestavován jako deficitní a je sestavován na kalendářní rok. VVŠ dále sestavuje střednědobý výhled rozpočtu na nejméně 2 další následující roky.

Rozpočet VVŠ a střednědobý výhled předkládá ke schválení Akademickému senátu VVŠ a Správní radě VVŠ rektor. Akademický senát zároveň kontroluje využívání prostředků VVŠ.

Zdroje dotační

- Jsou poskytovány z jednotlivých kapitol státního rozpočtu České republiky, z rozpočtů územně-samosprávných celků (měst, obcí), rozpočtů zahraničních poskytovatelů (např. EU)
- Jsou poskytovány buď formou dotace, příspěvku nebo na základě smlouvy. O poskytnutí příspěvku rozhoduje pouze MŠMT na základě žádosti VVŠ. O poskytnutí příspěvku je vždy vydáno rozhodnutí. O poskytnutí dotace rozhoduje daný poskytovatel buď rozhodnutím nebo uzavřením smlouvy o poskytnutí dotace s příslušnou VVŠ.
- Dotační zdroje mohou být poskytovány buď jako neinvestiční (tzn. na financování neinvestičních nákladů) nebo jako kapitálové (tzn. na financování investičních výdajů)
- Použití dotačních zdrojů musí být v souladu s cíli uvedenými ve strategickém záměru VVŠ.

Normativní zdroje

Takto je označována část dotačních zdrojů VVŠ, která je určena na hlavní činnost každé veřejné vysoké školy a je poskytována z kapitoly Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Patří sem:

1. **příspěvek ze státního rozpočtu na vzdělávací a tvůrčí činnost** v rámci tzv. okruhu I., tzn. prostředky určené na Institucionální financování VVŠ. Výše poskytnutých finančních prostředků je odvozena od rozsahu a ekonomické náročnosti výkonů VVŠ (tzv. část fixní) a výstupů činnosti VVŠ a jejich kvality (tzv. část výkonová). Do institucionálního financování jsou také zahrnuty prostředky cíleně určené na podporu vzdělávací a ostatní tvůrčí činnosti v konkrétních oblastech vzdělávání, definovaných na základě společenské poptávky.
 - **fixní části příspěvku** – výše této části příspěvku zohledňuje přepočtených počet studií studentů zapsaných do prvních ročníků všech typů studijních programů a hodnotu průměrného koeficientu ekonomické náročnosti studijních programů.
 - **výkonová část příspěvku** - kvantifikuje výkony VVŠ se zaměřením na výsledky ve vzdělávací a tvůrčí činnosti. Pro porovnání kvality a výkonů jsou VVŠ rozděleny do 4 segmentů: segment 1 – umělecké VVŠ, segment 2 – neuniverzitní VVŠ, segment 3 a 4 – ostatní podle velikosti a výkonů ve výzkumu a vývoji. V rámci těchto parametrů jsou jednotlivé zdroje rozdělovány podle vybraných výkonových parametrů, přičemž každý parametr má ze strany MŠMT stanovenou váhu, a v rámci daného segmentu se o danou částku dělí zařazené vysoké školy.

Zdrojem dat pro porovnání jednotlivých VVŠ jsou: RIV (Rejstřík informací o výsledcích), WoS (Web of science), RUV (Registr uměleckých výstupů), VZoH (Výroční zpráva o hospodaření), VZoČ (Výroční zpráva o činnosti), SIMS (Sdružené informace matrik studentů).

Přehled parametrů v rámci výkonové části příspěvku i podíl zdrojů rozdělovaných v jednotlivých částech příspěvku je dán na příslušný kalendářní rok v Pravidlech pro poskytování příspěvku a dotací veřejným vysokým školám.

2. **Institucionální podpora na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace (IP DKRVO)**

– je rozdělována ve dvou složkách:

- stabilizační složka – podle dosažených výsledků evidovaných v IS VaVal za roky 2018-2020
- motivační složka – podle hodnocení dle metodiky M17+ - 5 modulů hodnocení:
 - i. M 1 – kvalita vybraných výsledků
 - ii. M 2 – výkonnost výzkumu
 - iii. M 3 – společenská relevance
 - iv. M 4 – životaschopnost
 - v. M 5 – strategie a koncepce

Daná VŠ je příjemcem IP DKRVO pokud splňuje kritéria pro výzkumnou organizaci; prošla v r. 2020 kompletním hodnocením dle metodiky M17+ a předloží žádosti o poskytnutí institucionální podpory.

3. Dotace na podporu specifického vysokoškolského výzkumu (SVV)- je dotace určená na financování interní grantové soutěže, které se mohou účastnit studenti doktorských nebo magisterských studijních programů.

Parametry rozdělování:

- Počet studentů doktorských studijních programů ve standardní době studia + 1 rok k 31.10. roku n-1
- Počet absolventů magisterských studijních programů v předchozích 12 měsících od 31.10. roku n-1
- Počet absolventů doktorských studijních programů v předchozích 12 měsících od 31.10. roku n-1
- NEI prostředky IP DKRVO a ostatní NEI prostředky získané na projekty výzkumu a vývoje vyjma prostředků z Národního programu udržitelnosti (za roky n-4, n-3, n-2 s příslušnými vahami)

Zdrojem dat pro rozdělení mezi jednotlivé VVŠ jsou: SIMS (Sdružené informace matrik studentů), vlastní informační zdroje MŠMT, VZoH (Výroční zpráva o hospodaření)

Účelové zdroje

1. Podpora MŠMT v rámci ostatních rozpočtových okruhů:

- RO II – podpora studentů:
 - stipendia PhD studentů
 - ubytovací stipendia
 - sociální stipendia
 - dotace na stravování
- RO III – rozvoj VVŠ: rozvojové programy MŠMT
- RO IV – mezinárodní spolupráce a ostatní
 - Mezinárodní spolupráce
 - Fond umělecké činnosti
 - Fond vzdělávací politiky

2. Účelové dotace poskytované z národních veřejných zdrojů:

- účelové dotace ze státního rozpočtu ČR, vč. kapitoly MŠMT vyjma uvedených výše
- prostředky ze státních fondů, z rozpočtu územně samosprávných celků (rozpočtu krajů a obcí),

3. Účelové dotace ze zahraničních veřejných zdrojů:

- účelové dotace z rozpočtu Evropské unie a národních států poskytované prostřednictvím národních agentur,
- ostatní účelové dotace ze zahraničí poskytované prostřednictvím zahraničních agentur nebo národních států

Zdroje nedotační

Takto jsou označovány veškeré zdroje hospodaření VVŠ, které nepochází z veřejných rozpočtů (národních i zahraničních). Jedná se o zdroje, které VVŠ získává prodejem vl. know-how nebo hospodařením s vlastním majetkem:

- poplatky spojené se studiem (poplatek za prodlouženou dobu studia; realizace studijních programů v rámci celoživotního vzdělávání; realizace cizojazyčných studijních programů)
- poplatky za habilitační a profesorská řízení
- transfer znalostí (např. prodejem licencí)
- poskytování odborné činnosti (znalectví, odborná měření atd.)
- smluvní výzkum
- příjmy z další hospodářské činnosti (např. pronájmy)
- prostředky získané z nadací a nadačních fondů a ostatních subjektů.

V doplňkové činnosti veřejná vysoká škola vykonává za úplatu činnost navazující na její vzdělávací a tvůrčí činnost nebo činnost sloužící k účinnějšímu využití lidských zdrojů a majetku. Zároveň platí, že doplňková činnost nesmí ohrozit kvalitu, rozsah a dostupnost činností, k jejichž uskutečňování byla veřejná vysoká škola zřízena. Příkladem doplňkové činnosti jsou například pronájmy prostor a zařízení; prodej propagačních předmětů, výzkum na zakázku apod.

Zákon o VŠ zároveň některé majetkoprávní úkony VŠ zakazuje, aby spolu s ohrožením majetku, který jim byl převeden do vlastnictví, nebylo ohroženo jejich poslání (viz. §20 odst. 3 Zákona o VŠ).

Tvorba a použití fondů je upraveno v § 18, odst. 6 a následujících zákona 111/1998. Výčet fondů je taxativní, což má zaručit přehlednost hospodaření VVŠ.

Zákon u všech fondů stanoví zdroj jejich tvorby, použití zdrojů fondů (vyjma fondu účelově určených prostředků) pak upravuje vnitřní předpis VVŠ.

1. Fondy tvořené ze zisku:

- rezervní fond,
- fond odměn,

2. Fondy tvořené nejen ze zisku:

- fond reprodukce investičního majetku – je tvořen také ze zůstatku kapitálového příspěvku a z odpisů hmotného a nehmotného majetku pořízeného z nedotačních zdrojů.
- fond provozních prostředků – je tvořen také ze zůstatku neinvestičního příspěvku

3. Fondy tvořené z jiných zdrojů:

- stipendijní fond – je tvořen převody poplatků za prodlouženou dobu studia
- fond účelově určených prostředků – je tvořen zejména převodem max. 5 % z nevyčerpané účelové dotace na VaV poskytnuté v daném kalendářním roce a převodem částky účelově určených darů na financování neinvestičních potřeb
- fond sociální – je tvořen příslušným %-ním podílem z ročního objemu nákladů zúčtovaných na mzdy, náhrady mzdy a odměny za pracovní pohotovost

Vypořádání dotačních prostředků k 31.12. každého roku

Z poskytnutých dotačních prostředků nelze tvořit zisk. K 31.12. musí být jednotlivé projekty a jiné aktivity financované z dotačních zdrojů vyrovnané, tzn. náklady = výnosy = HV=0.

HV lze tvořit pouze v rámci nedotačních prostředků (vyjma specifických zdrojů, jako jsou např. dary – viz. zdroje tvorby fondu účelově určených prostředků)

V případě, že k 31.12. výnosy převyšují náklady, pak:

- Převod do fondu provozních prostředků - v případě nevyčerpané části příspěvku na vzdělávací a tvůrčí činnost. Limit pro převod do fondu provozních prostředků není zákonem o VŠ ani Rozhodnutím stanoven.
- Převod do fondu účelově určených prostředků - v případě nevyčerpaných účelových dotací na VaV (vč. dotace IP DKRVO) až do výše 5 % objemu poskytnuté dotace v daném kalendářním roce, limit je stanoven v § 18, odst. 10 a v případě IP DKRVO v Rozhodnutím poskytovatele.
- **Časové rozlišení dotace** - je využíváno v případě víceletých projektů, kdy dotace je poskytována na více než 1 rok.
- Vratka poskytovateli – v případě účelových dotací, u kterých převod do fondů ani časové rozlišení dotace není možné (např. ročně zúčtované dotace; končící projekty), nebo v případě, kdy daná VVŠ ví, že poskytnuté finanční prostředky z nejrůznějších důvodů již v rámci realizace daného projektu/aktivity nebude moci využít.

Informace zde uvedené jsou platné v době vzniku textu. V případě změny přístupu např. MŠMT při rozdělování dotací a příspěvku VVŠ, je nutné text modifikovat, resp. doporučujeme vždy ověřit na aktuální pravidla uvedená na příslušných webových stránkách konkrétních poskytovatelů, resp. zdrojů financování.